

2e druk

Groepsdynamica

Werken in en met groepen

Monique Bekker

Boom

Groepsdynamica

Groepsdynamica

Werken in en met groepen

Monique Bekker

Tweede druk

Boom

inclusief website!

Met behulp van onderstaande unieke activeringscode krijg je toegang tot de website **www.groepsdynamica2edruk.nl** voor extra materiaal. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan de eerste druk. Na activering van de code is de website twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende druk geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken.

Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag
Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam
Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag
Beeld omslag: Gremlin (Getty Images)

© Bekker & Boom uitgevers Amsterdam, 2020

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978 90 244 0457 5
ISBN 978 90 244 0461 2 (e-book)
NUR 133

www.groepsdynamica2edruk.nl
www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Voorwoord bij de tweede druk	9
Algemene inleiding	11
1 Inleiding	15
1.1 Groepsdynamica	15
1.2 De opbouw van dit boek	18
1.3 Samenvatting	20
1.4 Opdrachten	20
2 Groepslid of groepsbegeleider?	23
2.1 Inleiding	23
2.2 Wat is een groep?	23
2.3 Soorten groepen	28
2.4 Groepslid of groepsbegeleider	29
2.5 Begeleiden van groepen	34
2.6 Jezelf leren kennen in relatie tot de groep	36
2.7 Basisbehoeften binnen groepen	45
2.8 Groepsontwikkeling	49
2.8.1 De fasen in het model van Schutz	50
2.8.2 Orming-model van Tuckman	53
2.8.3 Model van Levine	55
2.8.4 De verschillende fasen in de groepsontwikkeling vanuit groepspsychotherapie	56
2.9 Kwaliteiten (en valkuilen) van de groepsbegeleider	59
2.9.1 Het ui-model	61
2.9.2 Het kernkwadrantenmodel	65
2.10 Ontvangen van feedback	72
2.11 Persoonlijkheidstypen en communiceren in groepen	77
2.12 Samenvatting	79
2.13 Opdrachten	80
3 Het ontstaan van een groep: de inclusiefase	83
3.1 Inleiding	83
3.2 Basisbehoeften binnen de inclusiefase	83
3.3 Kennismaken en cohesie	85
3.4 Normen en waarden	90
3.5 Beïnvloeding en conformiteit	96
3.6 Beïnvloeding door de eerste indruk van de groep	104
3.7 Vergelijken binnen de inclusiefase	114

3.8	Bedreigingen voor de groep in de inclusiefase	122
3.8.1	Zwarte schapen	122
3.8.2	Pesten	123
3.9	Samenvatting	126
3.10	Opdrachten	127
4	De groep in beweging: de controlefase	131
4.1	Inleiding	131
4.2	Basisbehoeften in de controlefase	131
4.3	Leiden en volgen en de Roos van Leary	132
4.4	Leiderschap	140
4.5	Theorieën over leiderschap	141
4.5.1	Theorieën gericht op karaktereigenschappen	141
4.5.2	Theorieën gericht op gedrag	142
4.5.3	Situationele theorieën	143
4.5.4	Contingentietheorieën	146
4.5.5	Uitwisselingstheorieën	149
4.6	Charismatisch leiderschap	149
4.7	Transformationeel leiderschap	150
4.8	Authentiek leiderschap	150
4.9	Waarderend leiderschap	151
4.10	Kenmerken en vaardigheden van effectieve leiders	151
4.11	Leiderschap: de belangrijkste trends	152
4.12	Zakelijk leiderschap	154
4.13	(Bege)leiden van een psychotherapeutische groep	156
4.14	Samen voor de groep	157
4.15	Ben je een leider of een volger?	158
4.16	De groep helpen bij het nemen van beslissingen	160
4.17	Conflicten	162
4.18	Macht en machtsmisbruik in de groep	166
4.19	Bedreigingen voor de groep in de controlefase	174
4.19.1	De aanwezigheid van informele leiders	174
4.19.2	'Afgemaakt' door de groep	176
4.19.3	Weerstand	178
4.19.4	Bedreigende oefensituaties in groepen	185
4.20	Samenvatting	185
4.21	Opdrachten	186
5	De verbinding tussen de groepsleden: de affectiefase	191
5.1	Inleiding	191
5.2	Basisbehoeften in de affectiefase	191
5.3	Feedback	192
5.4	Feedback en zelfpresentatie	199
5.5	Het belonende effect van groepen	200
5.6	Vertrouwen in elkaar	204

5.7	Besluitvorming, groepspolarisatie en groepsdenken	205
5.7.1	Heterogeniteit en de affectiefase	206
5.7.2	Besluitvorming	206
5.7.3	Groepsopolarisatie	207
5.7.4	Groepsdenken	207
5.8	Groepsrollen	210
5.9	Bedreigingen voor de groep in de affectiefase	214
5.10	De rol van de begeleider in de affectiefase	217
5.11	Afscheid nemen van een groep	219
5.12	Samenvatting	220
5.13	Opdrachten	220
6	Een succesvolle groep blijven	225
6.1	Inleiding	225
6.2	Groepsdynamiek als doorlopend proces	226
6.2.1	Inclusiefase	226
6.2.2	Controlefase	227
6.2.3	Affectiefase	227
6.3	Succesvol blijven door psychologische processen	228
6.4	Succesvol door de juiste gevolgtrekkingen: attributie	231
6.5	Succesvol door betere communicatie in de groep	233
6.6	Speciale groepen	243
6.6.1	Therapiegroepen	243
6.6.2	Zelfhulpgroepen	247
6.6.3	Leefgroepen voor jongeren	250
6.7	Begeleiding van groepen	251
6.8	Teamcoaching	251
6.9	Valkuilen van de groepsbegeleider	254
6.10	Samenvatting	254
6.11	Opdrachten	255
	Literatuurlijst	257
	Illustratieverantwoording	260
	Trefwoordenregister	261
	Over de auteur	267

Voorwoord bij de tweede druk

Een boek schrijven over groepsdynamica blijft altijd een uitdaging. Groepsdynamica gebeurt namelijk overal en altijd en erover schrijven zal daarom altijd wat afstandelijk zijn. Op het moment dat je schrijft over groepsdynamica, ben je namelijk vooral alleen en is er helemaal geen groepsdynamica. Het liefst zou ik dan ook inzoomen op groepsdynamica wanneer ik bij de lezer in de groep ben. Omdat dat niet mogelijk is, en ik van mening ben en blijf dat iedereen die deel uitmaakt van een groep, of die een groep begeleidt, op de hoogte moet zijn van wat er gebeurt, is dit een boek over groepsdynamica. Inmiddels heb ik gemerkt dat lezers de inhoud van een boek graag tot zich nemen, mits zij zich erin herkennen en enigszins bij de hand genomen worden. Een boek dat je door de inhoud heen leidt, kan richting geven aan datgene wat je graag wilt ontdekken. Toen ik ging schrijven, bedacht ik dat het goed zou zijn als de lezer niet alleen theorie rondom groepsdynamica tot zich krijgt, maar af en toe wordt uitgedaagd om zichzelf te observeren in relatie tot de groep, soms door concrete opdrachten, soms door de inhoud in de teksten, die je uitnodigen om je iets te herinneren, of je ergens over na te laten denken. Het is daarom ook een boek waarmee je ook iets over jezelf leert. Er is een keuze gemaakt om het groepsdynamische thema 'de massa' niet op te nemen in dit boek. Gezien de doelgroep – het boek richt zich vooral op studenten en (beginnend) beroepsbeoefenaren uit opleidingen en beroepen in gezondheidszorg, onderwijs, toegpaste psychologie en welzijn – lijkt dit minder relevant.

Voorafgaand aan dit boek zijn wederom diverse mensen uit het beroepenveld bevroegd over de inhoud. Deze mensen hebben suggesties gedaan waarmee ik zoveel mogelijk heb geprobeerd rekening te houden. Niet alle suggesties konden worden ingewilligd omdat ook niet alles paste binnen de doelgroep of het onderwerp. Veel dank ben ik verschuldigd aan mijn meelezers Claudine Van Der Hoogerstraete, die mij in de eerste druk al veel goede tips heeft gegeven, met name over situaties uit het werkveld. Hoewel ik mijn roots in de zorgwereld heb liggen, was het toch best lastig om altijd goede voorbeelden te bedenken. Door de hulp van mijn meelezers is dat prima gelukt. Ook ben ik blij dat ik vanuit mijn expertise heb kunnen meeschrijven aan de NVGP-richtlijnen voor groepsdynamica bij groepspsychotherapie. Elementen uit deze richtlijnen zijn opgenomen in de tweede druk, waardoor lezers uit de (klinische) psychologie en het social work zich meer herkennen in de theorieën.

Ook wederom veel dank aan de medewerkers bij Boom Uitgevers, Martine Harsema, Marc Appels en Vincent Roelse, voor hun ondersteuning en redacteur Ruud van de Plassche voor het aanbrengen van structuur in de tweede druk.

Ik wens mijn lezers toe dat ze door het lezen van de theorie, het uitvoeren van de oefeningen en door het proces van zelfreflectie meer uit de sociale omgang met anderen halen, en groepen gebruiken om met en van elkaar te leren.

Monique Frequin-Bekker
Badhoevedorp, voorjaar 2020

Algemene inleiding

Wanneer was de laatste keer dat je deel uitmaakte van een groep? Bevond je je in de groep als deelnemer of stuurde je de groep aan als groepsbeleider? En welke rol had je voorkeur? Iedereen heeft ervaring met groepen. Als we klein zijn maken we kennis met één van de eerste groepen: ons gezin. Afhankelijk van de wijze waarop onze gezinsleden met ons omgaan, ervaren wij de eerste behoeften die een mens ontleent aan het deel uitmaken van een groep. We ervaren bescherming, veiligheid, ergens bij horen, maar ook leren we op basis van voorbeeldgedrag en feedback hoe we ons moeten gedragen en of we invloed kunnen uitoefenen op onze omgeving. Als kind komen we daarna in een volgende groep: die van kinderopvang, peuter- of basisschool. De basisbehoeften die we als klein kind hebben ervaren, en die we wel of niet vervuld hebben zien worden, zorgen ervoor dat ons gedrag wordt beïnvloed in iedere nieuwe groep waar wij deel van uitmaken. In gesprekken met volwassenen komen de schrijnende voorbeelden voorbij van niet worden gekozen met gymles tot buitengesloten worden op het schoolplein. Inmiddels blijkt uit diverse onderzoeken dat buitengesloten worden dezelfde pijngevoelens oproept als daadwerkelijke pijnprikkels.

Gelukkig heeft niet ieder mens deze ervaringen. Velen beschrijven voorbeelden van invloed, die zij hebben kunnen uitoefenen op groepen, door slim gebruik te maken van macht en overtuiging. Ook wordt er geleerd van voorbeeldgedrag door docenten en/of groepsleiders. In de puberteit/adolescentenperiode zijn onze vriendengroepen of peer groups de belangrijkste groepen waar we deel van uitmaken. Het spel van leiden en volgen begint. Wanneer wij ons bezighouden met werk en/of vrijetijdsbesteding bevinden wij ons weer in andere groepen zoals sportclub, werk of vrijwilligerswerk. Zelfs ouderen, die in een latere levensfase bijvoorbeeld verhuizen naar verzorgings- of verpleeghuizen, maken deel uit van groepen. Structuur en groepsregels gelden ook dan nog en menig bewoner van een verzorgingshuis kan vertellen over de problemen die ontstaan wanneer al te zeer wordt afgeweken van de vaste gewoonten rondom het met elkaar eten in de eetzaal.

Groepsdynamica is er dus altijd en overal. Menigeen beseft niet hoe de dynamiek in een groep kan veranderen wanneer er een groepslid bijkomt of weggaat. Het mooiste voorbeeld is te zien op de camping. De nieuwkomer op het grasveld dient de regels en afbakeningen op de camping te respecteren. De andere bewoners van het veld slaan hem nauwlettend gade. Een vriendelijke campingbewoner komt en passant even helpen en legt ondertussen uit hoe het eraan toegaat. Wanneer de nieuweling zich conformeert aan de anderen zal hij een prettig verblijf hebben. Doet hij dat niet, bijvoorbeeld door de haringen

iets te ver over de middenstreep te plaatsen, dan zal, eventueel met lichte overredingskracht, duidelijk gemaakt worden dat de regels gerespecteerd dienen te worden. Alles met het doel om de harmonie op het veld in stand te houden.

Deze nieuwe druk is geheel herzien en geactualiseerd. Er zijn meer voorbeelden uit het zorgdomein toegevoegd en een aantal nieuwe opdrachten. Ook worden de verschillende fasen in de groepsontwikkeling vanuit de groepspsychotherapie behandeld. Elementen van de richtlijnen voor groepsdynamica van de Nederlandse vereniging voor groepsdynamica en groepstherapie (NVGP) zijn opgenomen in het boek. Andere onderwerpen die in deze druk aan bod komen zijn: feedback geven in de groep, afscheid nemen van de groep, waarderend leiderschap, zelfsturende teams, het begeleiden van een psychotherapeutische groep en samen voor een groep staan.

Bij het boek hoort ook een website, www.groepsdynamica2edruk.nl, met onder andere video's, een oefentoets en de antwoorden op de opdrachten uit het boek. Als in de tekst wordt verwezen naar materiaal op de website, vind je dit icoontje in de marge van het boek.

De reden dat je dit boek leest of bestudeert, is omdat je meer wilt weten over groepen en de dynamiek van een groep. In je privéleven maar zeker in je opleiding/werk maak je deel uit van een groep of groepen. Je maakt er deel van uit als werknemer of stagiair, of je begeleidt mensen (jong en/of oud) die samen een groep vormen. Processen binnen groepen zijn doorlopend in beweging. Natuurlijk is kennis over groepsdynamica erg belangrijk voor een goede begeleiding. Dat leer je met behulp van dit boek. Sommige opdrachten helpen je bij het bestuderen van de leerstof. Daarnaast leer je steeds meer te observeren. Belangrijk is dus om in de groepen aan de slag te gaan. Door het oefenen binnen groepsbegeleiding, het feedback vragen aan andere begeleiders en met deze feedback aan de slag gaan, kun je jezelf verbeteren. Hierbij heb je naast kennis ook vaardigheden nodig, die je in dit boek ook aangereikt krijgt door de praktische opdrachten uit te voeren.

1.1 Groepsdynamica

Groepsdynamica is de studie naar het gedrag en het functioneren van mensen in groepen. Deze studie is deels onderdeel van de sociale psychologie, maar ook van de sociologie. *Sociale psychologie* is een wetenschappelijke studie naar hoe (menselijke) gedachten, gevoelens en gedragingen worden beïnvloed door anderen. Dit kunnen daadwerkelijk bestaande personen zijn, maar ook invloeden van televisie, films, internet of zelfs vanuit culturele aspecten. De sociale psychologie valt onder de studie psychologie. *Sociologie* is ook een wetenschappelijke studie, die mensen en hun gedrag in hun sociale omgeving bestudeert, maar de nadruk ligt op cultuur en op maatschappelijke structuren zoals de kloof tussen arm en rijk en aanwezige machtsstructuren, bijvoorbeeld binnen de politiek. Sociale psychologie is een overbruggend begrip, dat de kloof tussen psychologie en sociologie verkleint. In de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog werkten psychologen en sociologen frequent samen. Echter, de twee stromingen zijn de laatste jaren toenemend gespecialiseerd en geïsoleerd van elkaar.

Wil je leren over hoe mensen zich gedragen, dan kun je hen observeren terwijl ze zich in een groep bevinden. Gedrag kan namelijk beter begrepen worden als er aandacht is voor de groep waarin dat gedrag plaatsvindt, ook wel de context genoemd. Je vriendin en medestudent vertelt je bijvoorbeeld dat zij zich ergert aan twee studenten uit haar projectgroep. Zij vindt dat deze studenten

een veel te grote invloed hebben in deze groep door hun extraverte gedrag. Je vriendin komt niet aan het woord in dit groepje. Je bent verbaasd, jij zit namelijk met deze twee studenten bij de psychologielessen, en constateert dat de twee studenten daar hun mond nauwelijks opendoen. Er zijn daar namelijk weer andere studenten die een grote inbreng hebben. De dynamiek van de groep, bijvoorbeeld de aanwezigheid van enkele extraverte groepsleden, heeft dus invloed op het gedrag van een individu. Dit is een interessant fenomeen waardoor we menselijk gedrag in diverse omstandigheden kunnen observeren en interpreteren. Niet voor niets is een begeleider van een kind met afwijkend gedrag geïnteresseerd in hoe dit kind zich gedraagt binnen het gezin, de school, de sportclub enzovoort. Dit maakt dat deze begeleider inzicht krijgt in de vraag of het kind mogelijk een stoornis heeft, of niet matcht met de groep waarin het zich bevindt.

Afbeelding 1.1 Bij meer dan twee individuen spreken we van een groep

Wat verstaan we eigenlijk onder een groep? Een groep bestaat altijd uit minimaal twee individuen, maar kan ook enorm groot zijn. Een groep kan een bepaald gemeenschappelijk doel hebben, zoals het winnen van een voetbalwedstrijd, gezellig samen sporten of beide. Of dat doel behaald wordt is voor een belangrijk deel afhankelijk van de manier waarop de leden zich binnen de groep gedragen, ook wel het groepsproces genoemd. In paragraaf 2.2 wordt nader ingegaan op het begrip 'groep'. Omdat dit proces nooit stilstaat, gebruiken we het woord *dynamisch*. Kurt Lewin (1890-1947), een van de eerste psychologen die zich bezighield met de dynamiek van groepen, koos daarom het woord groepsdynamica om de impact van de complexe, sociale processen van

groepen te onderstrepen. Later werd het woord groepsdynamica gebruikt voor de wetenschappelijke bestudering van deze processen.

Psychologen willen graag mensen en menselijk gedrag begrijpen. Als we mensen willen begrijpen, moeten we ook groepen begrijpen. Groepen vormen bovendien de bouwstenen van de maatschappij. Nieuwe groepsleden, bijvoorbeeld kinderen of immigranten, leren, door deel uit te maken van groepen, de normen en waarden van de maatschappij kennen. Psychologen bestudeerden dus aanvankelijk vooral het gedrag van individuen. Dit leidde ertoe dat een groep wetenschappers steeds meer de nadruk legde op groepen mensen, waardoor langzamerhand het begrip groepsdynamica ontstond.

De eerder genoemde sociaal psycholoog Kurt Lewin staat bekend als de grondlegger van de groepsdynamica. Hij heeft een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van het gebied en hij heeft veel toekomstige wetenschappers beïnvloed. Hij bedacht de term *interactionisme*, waarmee hij bedoelde dat gedrag een combinatie is van persoonskenmerken en omgevingskenmerken. Hij maakte in zijn onderzoek gebruik van het bestuderen van mensen in hun normale omgeving. Kurt Lewin vond bepaalde zaken in groepen erg belangrijk:

- Hoe kunnen mensen zich ontwikkelen?
- Hoe kunnen mensen hun eigen opvattingen behouden en uitdragen terwijl zij met anderen samenwerken?
- Hoe kunnen mensen met conflicten omgaan?
- Mensen moeten niet alleen theorie leren maar juist de verbinding met de praktijk leggen.
- Als je mensen iets wilt leren, moet je op zoek gaan naar voorbeelden uit hun eigen leven.
- Mensen leren meer in kleine groepen dan in grote groepen.

Veel van deze zaken zien we nog terug binnen onderwijs en training. Let maar eens op de invalshoeken die trainingsbureaus benoemen wanneer zij hun trainingen aanprijzen.

Hoort groepsdynamica thuis bij de sociologie of de psychologie?

Als we de wijze van benadering van Lewin volgen, past de groepsdynamica binnen de psychologie. Psychologen ondersteunen de gedachte dat het gedrag van een individu altijd gerelateerd is aan zijn omgeving. Sociologen daarentegen zien groepen eerder als een brug tussen het individu en de maatschappij. Door deze brugfunctie zouden individuen zich beter kunnen aanpassen in de maatschappij. Dit verschil in benadering zorgt ervoor dat de groepsdynamica breed wordt bestudeerd, maar wel vanuit verschillende perspectieven. Samenvattend kun je stellen dat vanuit sociologisch perspectief naar de groep wordt gekeken als bouwsteen van de maatschappij. Vanuit psychologisch perspectief wordt gekeken naar de interacties tussen groepsleden. De groepsdynamica houdt zich vooral bezig met het psychologisch perspectief.

1.2 De opbouw van dit boek

Het boek is opgebouwd uit zes hoofdstukken. Ieder hoofdstuk bevat hoofdstekst, een samenvatting en oefeningen die zowel zelfstandig als in de les of training kunnen worden gedaan.

In *hoofdstuk 1* wordt verklaard waarom het belangrijk is om de dynamiek van een groep te begrijpen. Er wordt uitgelegd wat groepsdynamica precies inhoudt, de definitie wordt nader verkend en de geschiedenis van de groepsdynamica wordt kort besproken. Ook wordt duidelijk hoe dit boek te gebruiken is en voor welke doelgroep het is geschreven.

In *hoofdstuk 2* worden een aantal algemene groepsdynamische theorieën besproken, waaronder die van Schutz. Hij beschrijft drie fasen in het groepsproces: de inclusiefase, de controlefase en de affectiefase, die verderop in het boek uitgebreider aan de orde komen. Ook wordt de functie van een groep duidelijk. Daarnaast wordt duidelijk welke basisbehoeften mensen in groepen hebben en hoe je daarop kunt inspelen. Je eigen basisbehoeften komen ook aan het licht. Het hoeft natuurlijk geen betoog dat het daadwerkelijk competent worden in groepsdynamica vooral zal lukken als de situaties ook daadwerkelijk plaatsvinden, aanvankelijk in oefensituaties en vervolgens in real-life-situaties. Het boek is daarom zeer geschikt als ondersteunend middel bij trainingen en opleidingen.

Een groot deel van het boek en *hoofdstuk 2* zal bestaan uit het verkennen van je eigen patronen en vaardigheden. Hierdoor kun je je eigen kwaliteiten en valkuilen binnen groepsdynamica op het spoor komen zodat je doelgericht aan een (verbeter)plan kunt werken. Inzicht in je eigen sterke en minder sterke kanten helpt om beter voor groepen te staan. Je zult merken hoe je onbewust beïnvloed wordt in een groep en wat je kunt doen om alert te zijn op deze beïnvloedende processen. Aan de andere kant kun je kennis over deze processen bewust inzetten om de groepsdynamiek te beïnvloeden. Door bewust wel of niet te sturen kun je de groepsdynamiek beheersen.

In *hoofdstuk 3* wordt voortgebouwd op groepsontwikkeling en behoeften van groepsleden. Hier wordt ingegaan op de inclusiefase van Schutz, waarin de groep een groep wordt. Hier worden de raakvlakken met de sociale psychologie duidelijk en zullen een aantal begrippen en theorieën beschreven en toegepast worden. Centraal staat het thema 'hoor ik erbij of niet', maar ook waarom iemand wel of niet in de groep gesloten wordt. Laatste inzichten vanuit cybergroepen, bijvoorbeeld op Facebook, worden hier tegen het licht gehouden. Ook hier is het goed om je bewust te zijn van het feit dat eigen gedrag ook weer veranderend (groeps)gedrag oproept.

In *hoofdstuk 4* komen specifieke groepsdynamische verschijnselen voorbij die passen bij de tweede fase van Schutz, de controlefase. Te denken valt aan leiding geven aan groepen, diverse groepsrollen, omgaan met conflicten en weerstand. Ook kijken we naar hoe goed een groep is in het nemen van besluiten. We bespreken de controlefase en verkennen hoe het komt dat juist in deze fase zoveel problemen ontstaan. Tevens kijken we naar hoe we een groep kunnen veranderen: wat is daarvoor nodig?

In *hoofdstuk 5* komt de groep weer in rustiger vaarwater en is het tijd om in veilige haven te komen. De fase van Schutz die hier centraal staat, is de affectiefase. De groep is productief en staat open voor feedback en emoties. Het is belangrijk om in deze fase alert te zijn op groepsdenken en meeliften. Ook moet een groep blijven presteren, en aan uitdagingen blijven werken. Hoe krijg je dat voor elkaar?

Daarover gaat *hoofdstuk 6*, de groep houden zoals hij is. Er komen echter ook bijzondere groepen voorbij zoals therapiegroepen, zelfhulpgroepen en leefgroepen. Tevens wordt aandacht besteed aan het goed afscheid nemen van de groepsleden.

Hoe kun je het boek gebruiken bij het leren werken in en met groepen?

Dit boek gaat over groepen en hoe we er deel van uitmaken. Groepsdynamica gaat – simpel gezegd – over niets anders dan de veranderingen die plaatsvinden tussen groepsleden en hoe zij hierop reageren. Het gaat ook over de interactie tussen mensen. In het boek komen diverse situaties die optreden in groepen aan de orde: binnen het werk of op een opleiding. Vat krijgen op groepsdynamiek is lastig en gaat niet altijd vanzelf. Het maakt ook uit of je voor of in de groep staat. Maar wanneer de juiste interventies gepleegd worden, kan er meer bereikt worden. Door in te zoomen op waarom mensen in groepen doen zoals zij doen, voelen groepsleden zich prettiger en zich beter gehoord. Door jezelf centraal te stellen, de informatie uit dit boek toe te passen in je werk of stage en de omgeving vanuit groepsdynamisch perspectief te benaderen, zul je de groepsdynamica steeds beter in de vingers krijgen.

Zelfinzicht

Dit boek gaat ook in op jouw rol in de groep. Je moet weten wanneer je vooroordelen je in de weg zitten, wanneer je beter kunt ingrijpen dan afwachten of wanneer je moet overgaan tot het inzetten van leidend of niet leidend gedrag. Dat draagt bij aan een goed functionerende groep. Specifieke persoonskenmerken of overtuigingen die jou in de weg zitten binnen groepen, kunnen de groep en zijn deelnemers positief dan wel negatief beïnvloeden.

1.3 Samenvatting

In hoofdstuk 1 heb je kennisgemaakt met de algemene uitgangspunten waarop de groepsdynamica gebaseerd is. Er is gekeken naar het verschil tussen groepsdynamica, sociale psychologie en sociologie. Ook heb je informatie gekregen over de grondlegger van de groepsdynamica, Kurt Lewin. Tot slot heb je richtlijnen gekregen over de opbouw van het boek en de wijze waarop je de stof eigen kunt maken.

1.4 Opdrachten

1. a. Bekijk jezelf als groepslid: welke persoonlijke kenmerken van jou dragen bij aan het 'groepslid zijn', en welke persoonlijke kenmerken dragen juist niet bij aan het 'groepslid zijn'?
- b. Maakt het nog uit in welke groep je je bevindt; in welk type groep ben je meer jezelf?
2. Lees de uitgangspunten van Lewin nog eens door. Welke uitgangspunten die hij beschreef vind je tegenwoordig nog terug binnen training en opleiding, bijvoorbeeld bij het leren binnen jouw eigen opleiding?

Op de website vind je de antwoorden op de opdrachten uit het boek.

Groepsdynamica is de wetenschappelijke studie van het gedrag van mensen in groepen. Daarnaast is het een algemeen gebruikte term voor de processen die zich in groepen afspelen en de interventies die je er als deelnemer of begeleider op kunt uitvoeren.

In **Groepsdynamica** wordt uitgebreid aandacht besteed aan de ontwikkeling die groepen doormaken vanaf de vorming van een groep. Aan de orde komt wat de impact is van groepsdynamica op mensen die een groep begeleiden of er (professioneel) deel van uitmaken. De volgende vragen worden in het boek beantwoord: Waarom voel je je bij sommige groepen als een vis in het water en voel je je in andere groepen niet welkom of zelfs onveilig? Hoe kun je een goede groep in stand houden en hoe kun je je kennis en vaardigheden gebruiken om 'lastige' groepen de goede kant op te bewegen? Het boek is toegankelijk geschreven en bevat veel praktijkvoorbeelden en oefeningen die tijdens de les, een stage of op de werkplek kunnen worden uitgevoerd.

Deze nieuwe druk sluit nog beter aan bij de opleiding Social work. Het begeleiden van psychotherapeutische groepen of het in duo begeleiden van een groep heeft meer aandacht gekregen. Ook worden groepsrollen uitgebreider beschreven en wordt specifiek ingegaan op het begeleiden bij het beëindigen van een groep.

Bij deze uitgave hoort de website **www.groepsdynamica2edruk.nl** met video's, achtergrondinformatie, extra oefenvragen en de antwoorden op de opdrachten in het boek.

Groepsdynamica is bijzonder geschikt voor studenten en (beginnend) beroepsbeoefenaren uit opleidingen en beroepen op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, toegepaste psychologie, welzijn en social work.

Monique Frequin-Bekker (1963) is sociaal psycholoog, arbeid en organisatie-psycholoog en opleider binnen onderwijs en zorg. Daarnaast is zij docent, assessor, trainer, begeleider en ACT Therapeut/Trainer.

ISBN 978-90-2440-457-5

9

789024 404575

www.groepsdynamica2edruk.nl

www.boomhogeronderwijs.nl